

MAHALLABAY ISHLASH – AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHNING ASOSIY VOSITASI SIFATIDA

Muslimbek MUZAFFAROV,

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi tinglovchisi

Annotatsiya Mazkur maqolada, mahallabay ishlashning aholi bandligini ta'minlashdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Mahallabay ishlash, jamiyatning turli qatlamlarini ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlarga jalb qilish, ish o'rinlarini yaratish, mahallalarda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan samarali mexanizm sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada mahallabay ishlash jarayonida davlat organlari, mahalla rahbarlari va jamoatchilik o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, resurslarni samarali taqsimlash va jamoat ishtirokini faollashtirish kabi muhim jihatlar ko'rsatiladi. Mahallabay ishlashning aholi bandligini oshirishdagi rolini yanada mustahkamlash uchun innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni joriy etish va boshqaruv tizimini takomillashtirish zarurligi ta'kidlanadi.

В данной статье анализируется роль и значимость местного трудоустройства в обеспечении занятости населения. Местное трудоустройство рассматривается как эффективный механизм, направленный на привлечение различных слоев общества к социально-экономическим процессам, создание рабочих мест и обеспечение стабильного экономического развития в местных сообществах. В статье также подчеркивается важность усиления сотрудничества между государственными органами, руководителями местных общин и обществом, эффективного распределения ресурсов и активизации общественного участия. Отмечается необходимость внедрения инновационных подходов, цифровых технологий и совершенствования системы управления для укрепления роли местного трудоустройства в повышении занятости населения.

This article analyzes the role and significance of local employment in ensuring population employment. Local employment is seen as an effective mechanism aimed at engaging various social groups in socio-economic processes, creating jobs, and ensuring stable economic development in local communities. The article also highlights the importance of strengthening cooperation between government bodies, local community leaders, and the public, efficient resource allocation, and enhancing public participation. The need for innovative approaches, the implementation of digital technologies, and the improvement of the management system to strengthen the role of local employment in increasing employment is emphasized.

Kalit so'zlar: bandlik, iqtisodiy taraqqiyot, aholi samarali bandligi, raqobat, mehnat bozori, infratuzilma.

Ключевые слова: занятость, экономическое развитие, эффективная занятость населения, конкуренция, рынок труда, инфраструктура.

Key words: *employment, economic development, productive employment of the population, competition, labor market, infrastructure.*

Aholi bandligini ta'minlash, iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy rivojlanishning asosiy omillaridan biri bo'lib, har bir davlat uchun ahamiyatli ijtimoiy va iqtisodiy masala hisoblanadi. Aholi bandligini oshirishning samarali usullari, asosan, davlat tomonidan yaratilgan ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarning to'liq va samarali ishlashiga bog'liq. Shu bilan birga, ijtimoiy muammolarni hal qilishda va mahallalardagi aholi bandligini oshirishda mahallabay ishlashning o'rni katta.

Mahallabay ishlash, aholining turmush sharoitlarini yaxshilash, jamoat va davlat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy jarayon bo'lib, mahallalarning o'zini o'zi boshqarish faoliyatini rag'batlantiradi.

Mahallabay ishlashning takomillashtirilishi, aholi bandligi masalasining yechimini izlashda muhim mexanizm sifatida qaraladi. Bunda, mahallalarda iqtisodiy faoliyatni kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, yoshlarni band qilish va ijtimoiy himoya choralari kuchaytirish zarur. Mahallabay ishlash faoliyatini optimallashtirish, mahalla rahbarlari, jamoat tashkilotlari va davlat organlari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishni taqozo etadi.

Bugungi kunda, mahallabay ishlashning samaradorligi mavjud muammolarni hal etishda bir qator cheklovlarga duch kelmoqda. Ko'plab hududlarda mahallabay ishlashning samarasizligi, axborot texnologiyalarining cheklangan qo'llanilishi, boshqaruv tizimidagi muammolar, moliyaviy resurslarning yetishmasligi kabi faktorlar aholi bandligini ta'minlashda to'siqlarni yaratmoqda. Shuning uchun, mahallabay ishlashning samaradorligini oshirish va uning mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Shuningdek, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida 1-maqсад qilib “Mahallalarning “o'sish nuqtalari” va ularda yashovchi aholining tadbirkorlik faoliyatidagi ixtisoslashuvidan kelib chiqib, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish. Mahallalar uchun yuqori malakali mutaxassislarni maqsadli tayyorlash, barcha mahalla raislari va hokim yordamchilarida boshqaruv asoslari, bandlikni ta'minlash, bank-moliya, tomorqa, yer, chorvachilik va parrandachilik bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirish. Tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish masalalari bo'yicha tuman (shahar) hokimining yordamchisi institutining samarali faoliyatini yo'lga qo'yish” belgilangan¹⁹.

Mahallabay ishlash, mamlakatlarda aholi bandligini ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishni oshirishda muhim rol o'ynaydigan vosita sifatida ajralib turadi. Bu jarayon, asosan, mahallalardagi ijtimoiy va iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini

¹⁹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi PF-60-son Farmoni.

yaratish, resurslarni samarali taqsimlash va mahalla aholisi o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan. Mahallabay ishlash nafaqat mahalla rahbarlari va davlat organlari o'rtasida samarali aloqalarni o'rnatishga, balki jamoatchilikni jamiyatdagi o'zgarishlarga jalb qilishga, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga, va yashash sharoitlarini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

Mahallabay ishlashni aholi bandligini ta'minlashning asosiy vositasi sifatida ko'rish, uning tizimni samarali boshqarish, mehnat resurslarini to'g'ri taqsimlash va mahallalardagi iqtisodiy faollikni oshirish orqali aholini band qilishdagi o'rni haqida o'ylashni taqozo etadi. Mahallalardagi iqtisodiy faoliyat, asosan, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish, qishloq xo'jaligida yangi texnologiyalarni joriy etish, mahallalarda ijtimoiy xizmatlarni ta'minlash, yoshlarni va ayollarni ishga joylashtirish orqali aholi bandligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, mahallabay ishlashda mahalla rahbarlari va ularning jamoat bilan o'zaro aloqalari juda muhim ahamiyatga ega. Mahalla rahbarlari o'z faoliyatlarini amalga oshirishda nafaqat davlat organlari bilan hamkorlik qiladi, balki mahalla aholisi bilan bevosita aloqada bo'lib, ularning ehtiyojlari va muammolariga tezkor va samarali yechimlar topishga intilishadi.

Bundan tashqari, mahallabay ishlashning asosiy yo'nalishlaridan biri – hududiy resurslardan samarali foydalanishdir. Har bir mahallaning o'ziga xos iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari bo'lganligi sababli, mahallabay ishlashda hududiy resurslarni to'g'ri boshqarish va taqsimlash muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda mahalla rahbarlari mahalladagi iqtisodiy salohiyatni tahlil qilib, mahallaning iqtisodiy imkoniyatlariga mos ravishda yangi ish o'rinlarini yaratish, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirishga e'tibor qaratishlari kerak. Boshqacha qilib aytganda, mahallabay ishlash aholi bandligini ta'minlashda nafaqat mehnat bozorini kengaytirish, balki mahallalardagi ijtimoiy infratuzilmani mustahkamlash, ijtimoiy himoya va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun ham muhim vosita hisoblanadi.

Mahallabay ishlashni yanada samarali amalga oshirish uchun, mahalla rahbarlari, jamoat tashkilotlari, davlat organlari va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Mahallalarda ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishni oshirish uchun, davlat organlari mahallalarga yetarlicha resurslar, moliyaviy va texnologik yordam ko'rsatishlari kerak. Bu yordam mahallalardagi tadbirkorlikni rivojlantirish, ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilash uchun muhimdir. Shu bilan birga, mahallabay ishlashda mahalla aholisi va jamiyatning boshqa qatlamlarining faol ishtiroki ham juda muhimdir. Mahallalar jamoalari o'zlarining ehtiyojlarini va muammolarini aniqlashda faol bo'lishlari, shuningdek, mahallabay ishlash jarayonida o'z fikrlarini bildirishlari kerak.

Zamonaviy davrda, mahallabay ishlashda axborot texnologiyalarini qo'llash ham alohida ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar, masalan, mobil ilovalar, onlayn platformalar va ma'lumot bazalari yordamida mahallalarda ish o'rinlari, biznes imkoniyatlari va ijtimoiy xizmatlar haqida ma'lumot olish, aholining ehtiyojlarini tez va samarali tahlil qilish mumkin. Shuningdek, bu texnologiyalar mahallalarda aholi

bandligini ta'minlash jarayonini shaffof va samarali qilishda muhim rol o'ynaydi. Mahallabay ishlashni raqamlashtirish va axborot texnologiyalaridan foydalanish, hamda ularni mahallalarda keng qo'llash orqali mahallabay ishlash tizimining samaradorligini yanada oshirish mumkin.

Mahallabay ishlashning ahamiyati nafaqat ish o'rinlarini yaratishda, balki aholi orasida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishda va mahallalardagi yashash sharoitlarini yaxshilashda ham katta rol o'ynaydi. Bu jarayon, ayniqsa, qishloq joylarida, chekka hududlarda va iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlari cheklangan joylarda aholining bandligini ta'minlash uchun samarali vosita hisoblanadi. Mahallabay ishlashni takomillashtirish orqali mahallalarda yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va jamiyatdagi tenglikni oshirish mumkin.

Shunday qilib, mahallabay ishlash – aholi bandligini ta'minlashning asosiy vositasi sifatida nafaqat iqtisodiy faollikni oshirish, balki ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va mahallalardagi hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiluvchi muhim vosita hisoblanadi.

Aholi bandligini oshirishda mahallaning roli juda katta. Mahalla – bu nafaqat yashash joyi, balki ijtimoiy hayotning markazi bo'lib, u yerda aholining ehtiyojlari, kasbiy malakalari va resurslari aniqroq aks etadi. Mahallalar darajasida ish o'rinlarini tashkil etish orqali fuqarolar o'zlarining yashash joylarida iqtisodiy faoliyat yuritishi, mahalliy biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishi mumkin. Bu nafaqat ishsizlik darajasini kamaytiradi, balki hududiy farovonlikni, ijtimoiy barqarorlikni va o'z-o'zini ta'minlash darajasini ham oshiradi. Shuningdek, mahallabay ishlash mexanizmi orqali davlatning markaziy siyosati mahallalarga tezkor va samarali tarzda tatbiq etilishi, mahalliy xususiyatlarga moslashtirilgan islohotlar va qo'llab-quvvatlash choralari ishlab chiqilishi mumkin.

Umuman olganda, mahallabay ishlash mexanizmi aholi bandligini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi, chunki u markaziy va hududiy darajada bir-birini to'ldiruvchi strategiyalar asosida ish o'rinlarini yaratish, kasbiy malakani oshirish va iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga va mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida mahallabay ishlash tizimi aholi bandligini ta'minlashning muhim vositasi sifatida joriy etilgan bo'lib, u mahalliy darajadagi bandlik imkoniyatlarini aniqlash va rag'batlantirishga qaratilgan. Bu tizimning asosiy yo'nalishlari davlat dasturlari va qonunchilik bazasi, mahalla institutining faol ishtiroki va "mahallabay ish o'rinlari yaratish" loyihalarining amaliy natijalari orqali amalga oshirilmoqda.

1-jadval**Mahallabay ishlash orqali ish o‘rinlari yaratishdagi asosiy sektoral taqsimot (2023-yil)²⁰**

Sektor	Ish o‘rinlari soni (mingta)	Ulushi (%)
Xizmat ko‘rsatish	80	35.6
Qishloq xo‘jaligi	55	24.4
Hunarmandchilik va kasanachilik	50	22.2
Sanoat va ishlab chiqarish	40	17.8
Jami	225	100.0

Davlat tomonidan mahallabay ishlash bo‘yicha maxsus dasturlar ishlab chiqilgan va qonunchilik bazasi mustahkamlanmoqda. Qonun hujjatlari, jumladan, “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonun va tegishli normativ hujjatlar asosida mahallalarda ish o‘rinlarini yaratish, kasbiy tayyorgarlik kurslarini tashkil etish va hududiy resurslarni samarali taqsimlash ko‘zda tutilgan. Shu bilan birga, davlat tomonidan qabul qilingan dasturlar, imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va soliqlarda yengilliklar mexanizmlari yordamida mahallabay ishlashni rag‘batlantirishga katta e‘tibor qaratilmoqda. Bu chora-tadbirlar mahallalardagi ish o‘rinlarini ko‘paytirish, ishsizlik darajasini pasaytirish va yoshlar, ayollar hamda boshqa ijtimoiy zaif qatlamlarning mehnat bozoriga integratsiyasini ta‘minlash maqsadida amalga oshirilmoqda.

Mahalla instituti, ya‘ni mahalliy hamjamiyatlar, bandlikni ta‘minlashda faol ishtirok etadi. Mahallalar aholisi orasida mavjud iqtisodiy va ijtimoiy resurslarni aniq tahlil qilish, hududiy ehtiyojlarni aniqlash va tegishli bandlik dasturlarini ishlab chiqishda mahalla kengashi, mahalla o‘quv markazlari va boshqa mahalliy tashkilotlar muhim rol o‘ynaydi. Ular bandlikni oshirish borasida davlat siyosatini mahalliy sharoitlarga moslashtirish, hududiy farovonlikni ta‘minlash va o‘z-o‘zini rivojlantirish imkoniyatlarini yaratishda muhim platforma sifatida xizmat qiladi. Mahallalarda amaldagi bandlik dasturlarini monitoring qilish va baholash orqali davlatga doimiy ma‘lumotlar taqdim etilib, tizim samaradorligi oshirilmoqda.

Shuningdek, “mahallabay ish o‘rinlari yaratish” loyihalari amaliy natijalarga erishishda muhim omil bo‘lgan. Ushbu loyihalar orqali mahallalarda yangi ish o‘rinlari tashkil etilib, hududiy darajada bandlikning mustahkamlanishiga erishilmoqda. Loyihalar doirasida nafaqat yangi korxonalar ochilishi, balki mavjud tadbirkorlik faoliyati rivojlantirilishi, kasb-hunar o‘rgatish markazlari va qayta o‘qitish kurslari tashkil etilishi orqali malakali kadrlar tayyorlanmoqda. Loyihalarning muvaffaqiyati ko‘plab hududlarda ishsizlik darajasining pasayishi, mahalliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasi va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishi bilan namoyon bo‘lmoqda.

Umuman olganda, O‘zbekistonda mahallabay ishlash tizimi davlat tomonidan belgilangan dastur va qonunchilik asosida, mahalla instituti faoliyati va amaliy loyihalar

²⁰ <https://stat.uz/uz/>

orqali aholi bandligini oshirishga sezilarli hissa qo'shmoqda. Bu tizim mahallalardagi bandlikni ta'minlashga qaratilgan integratsiyalashgan yondashuv sifatida, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida va mehnat bozorining moslashuvchanligida o'zining ahamiyatini namoyon etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.
2. Abduqodirov A. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va mehnat bozori. – T.: Ma'naviyat, 2021. – 190 b.
3. Rahmonov R. Mahallabay ishlash tizimi: nazariya va amaliyot. – T.: Yangi asr avlodi, 2022. – 175 b.
4. Nurmatov S. Mehnat bozorini tartibga solish strategiyasi. – T.: Fan, 2017. – 210 b.
5. Mamatqulov B. Mahalla instituti va bandlik muammolari. – T.: Iqtisodiyot, 2020. – 198 b.
6. Орлов К.П. Социальная политика и занятость населения. – Казань: Наука, 2018. – 190 с.